

Egy régi botrány utóhangja

(Szabadság, 1962 márc. 6)

Irfia: VASVÁRY ÖDÖN

A közelmúltban kezembe vettem az egyik washingtoni reggeli újságot, s egy hosszabb közleményt láttam benne valahol hátul, arról, hogy Illinois állam történelmi társasága egy értékes Lincoln gyűjteményt kapott, csupa eddig ismeretlen kézirat, kép, stb. formájában, amiket egy Kershner nevű ember gyűjtött össze, aki tavaly halt meg. A hirdás közölte is Lincoln egy rövid levelét, amelyet 1863 július 29-én írt Blair postaügyi miniszterhez. A levél fordítása így hangzik:

“Ugy informálnak, hogy barátunk, Henry Charles De Ahna, családjával együtt nagy nyomorúságban van és szeretne valami szerény irodai állást kapni. Próbáljuk meg, hogy szerezzünk valamilyen állást neki.”

Hóhó, mondom, nekem ez a De Ahna régi ismerősöm, egy réges régen elfelejtett botrány révén, amibe annak idején az akkor Amerikában időző Kossuth Lajost is belekeverték. Valami huszonhárom esztendővel ezelőtt az amerikai lengyelek is hálásak voltak, amikor felhívtam erre az ügyre figyelmüket, mert lengyelek is szerepeltek benne. Legjobb történettudósuk, Miecislaus Haiman sem tudott róla és így alkalmam nyílt az amerikai lengyelek történetéhez is pár adattal hozzájárulni.

Az ügy akkor kezdődött, amikor 1849 végén az első szabadságharcos magyarok, az öreg Ujházy László vezetésével megérkeztek Amerikába. Ujházy nemcsak a családját hozta magával, hanem mások is voltak kíséretében, többek között egy fiatalos nő, aki Jagello Apolloniának nevezte magát, azt állítva, hogy a régi lengyel királyi család leszármazottja, valamint azt is, hogy a magyar szabadságharcban mint harcoló katona, aktív részt vett. Ujházyt nagy tisztelettel fogadták

mindenütt, magában a Fehér Házban is, amiből bőven kijutott a hősöknek is. A harcias Apollónia még az elnök társaságában is megjelent, vele sétálgatott a Fehér Ház parkjában, sőt mint kíséretének egyik tagja, egy alkalommal vidékre is elment az elnökkel. Sok részlete van ezeknek az előzetes dolgoknak, amiket az akkor már ittlévő emigránsok megbotránkozva figyeltek, mert azok úgy tudták, hogy a hős Apollónia voltaképpen csaló. A következmények bőséges pro és kontra adatot hoztak felszínre ezzel a váddal kapcsolatban. Ujházy közelében nyüzsgött egy Tochman Gáspár nevű idősebb lengyel is, azon a réven, hogy ő fordította le azt az üzenetet angolra, amit Kossuth, aki még akkor Kutahiában volt, németül irt meg és Ujházyhoz küldött, hogy az amerikai nép elé juttassa. Tochman mindenütt ott volt, ahol Ujházyék megjelentek, azzal az eredménnyel, hogy körülbelül két esztendő múlva, 1851 októberében, a west virginiai Harpers Ferry közelében egy katolikus templomban, Apollónia Tochman Gáspár felesége lett.

aug.

Előbb azonban parázs botrány tört ki az állítólagos lengyel királyi vér és magyar szabadságharcos hősnő körül. A most előkerült Lincoln levelben említett De Ahna, egy hónappal az esküvő előtt egy kilenc-oldalas nyomtatott röpiratot adott ki, amelyben elmondja, hogy Apollónia községes szélhámos, akinek meséiből egy szó sem igaz. A neve nem Apollonia Jagella, hanem Julia Eisfeldt és nem királyi vér, hanem lengyel polgárnő, akinek mindössze annyi szerepe volt a magyar szabadságharcban, hogy egy darabig segéd-

egy másik adat szerint "Sarah Schuster" volt az igazi neve

Cácsi Tivadar: Kossuth demokráciája, Bp.,

DB 937
5.59

apolónó volt az egyik komáromi katonakórházban, aki még csak azzal sem dicsekedhetik, hogy valami jó hírre lett volna azok között, akik ismerték.

Henry Charles de Ahna, mint röpiratában elmondja, Münchenben született, ahol apja a királyi lovas gárdájának volt a tisztje. Ő maga is tiszt volt és a schleswig-holsteini hadseregben szolgált a dán háború alatt, de 1849-ben megvált a szolgálattól és Hamburgba ment, hogy Amerikába utazzék. Ugyanakkor volt Hamburgban Ujházy László is családjával és kíséretével, várva az Amerikába való indulást. De Ahna megismerkedett Klapka Györggyel, a volt komáromi várparancsnokkal, aki viszont bemutatta Ujházyéknak és rábeszélte, hogy velük menjen Amerikába. Az utasjelöltek naponta találkoztak Ujházy szállásán és De Ahna itt látta először ezt a nőt, aki nagyhangu dicsekedéseivel mindenáron az éltező lelke akart lenni a társaságnak és akire mindenki csodálkozva nézett, két vagy három fiatal magyar kivételével, kik hol Apolloniának, hol Juliának szólitották és nevetve figyelték viselkedését. De Ahna meg volt győződve, hogy az öreg Ujházy semmit sem tudott azokról a híresztelésekből, amik már akkor közszájon forogtak a hősnő körül.

Már akkor szó volt róla, hogy nem lesz illendő dolog ezt a nőt magukkal vinni Amerikába. Az emigránsok, mint Mednyánszky ezredes Kölbél őrnagy, Prágay alezredes, Wass Samu gróf, Fonet Kornél őrnagy, Damburghy, a szabadságharc első operett "követe", Hamvassy Imre őrnagy, Wimmer volt felsőlövői lutheránus lelkész, minden tartózkodás nélkül emlegették, hogy a lengyel nőt Bécsből 1848 októberében hatóságilag kitiltották "rendkívül bótrányos viselkedése miatt" (extraordinary indecent conduct). Akkor a valódi nevén szerepelt, amiről az akkori bécsi helyettes rendőrfőnök, aki jelenleg Amerikában van, szívesen tanuskodik, ha hivatalosan megidézik. Ezután hosszú listája következik azoknak a vádaknak, amiket további élete ellen felhoztak. A nő akkor nevezte el magát Jagello Apolloniának, amikor Komárom megadása után mindenki arra mehetett, amerre akart és olyan névre kapott menlevelet, amelyet bemondott.

A menekültek valóságos gyűléseket tartottak a kérdésben s a többség végre is úgy döntött, hogy nem tiltakoznak a nő amerikai utazása ellen, aki az Ujházy család nőtagjain kívül az egyedüli nő volt a csoportban és mint szobalány vagy komorna szerepelt a magyar hölgyek körül. De Ahna a kisebbség véleményét osztotta, de meghajolt a többség előtt. De Ahna azt is megállapította, hogy a nő megelőzőleg egy Benesch nevű osztrák kém-mel élt együtt a hamburgi Európa szállodában. (Az osztrákok szokás szerint kémekkel figyeltet-tek minden menekült csoportot.) Ez a Benesch volt aztán az, aki a Jagello nevet és a lengyel ki-rályi származást elhelyezte hir formájában az uj-ságokban.

A hosszú és nem érdektelen történetnek pör lett a vége, amit a már akkor férjhez ment "hős-nő" férje indított De Ahna ellen. Hogy mi lett a pör vége, sajnós, nem tudom. De magát Kossuth Lajost is megidézték, aki már akkor Ameriká-ban volt, de azután felmentették a megjelenéstől.

Tochman feleségével a polgárháború idején Virginiában élt és a déli oldalhoz csatlakoztak. Tochman brigádot akart szervezni, természetesen úgy, hogy annak ő legyen a tábornoka, ez azon-ban nem sikerült. Apollonia egy izben el is volt zárva washingtoni, azóta lebontott Capitol börtö-nében, kémkedéssel gyanúsítva.

De Ahna további életéről semmitsem tudtam egészen ennek a Lincoln levélnek előkerítéséig. Elég jól kellett, hogy helyezkedjék, ha Lincoln maga úgy ír levelében, mint "barátunk"-ról, akit viszont ezek a magas barátságok sem biztosítot-tak az ellen, hogy nyomorba ne kerüljön.

Egyes népszerű történelmi munkák, mint pl. a Gracza féle szabadságharc története mint való-ságos katonáról beszél Apolloniáról és így ír róla Jókai is, akit azonban fantáziája sokszor elraga-dott és így adatai sokszor nem megbízhatók. Az Ahna féle röpiratban szereplő magyar aláírás-akat komoly és tiszteletreméltó emberek adták és így valószínű, hogy a "hős-nő" valóban vakmerő és ügyes szélhámos volt.

